

GLOBAL SAVUNMA

STRATEJİ | GÜVENLİK | SAVAŞ TEKNOLOJİLERİ | İSTİHBARAT

TÜRKİYE'NİN YENİ
KUVVET ÇARPANLARI:

TCG ANADOLU ALTAY

Doç. Dr. Hasan CANPOLAT
Global Savunma Yazarı

Prof. Dr. Fahri ERENEL
Global Savunma Haber Müdürü

Dr. Öğr. Üyesi Ebru CAYMAZ
Global Savunma Yazarı

34

DÜNYA 3.0

50

DÜNYA YENİ BİR
DÜZEN ARAYIŞINDA...
KUTUP SAYISI NE
OLACAK?

56

RUSYA VE
ÇİN ZİRVESİNİN
ÇOK BOYUTLU
YANSIMALARI

İÇİNDEKİLER

› s.10 TÜRKİYE'NİN ANA MUHAREBE TANKI ÇÖZÜMLERİ
AYDIN ÇETİNER

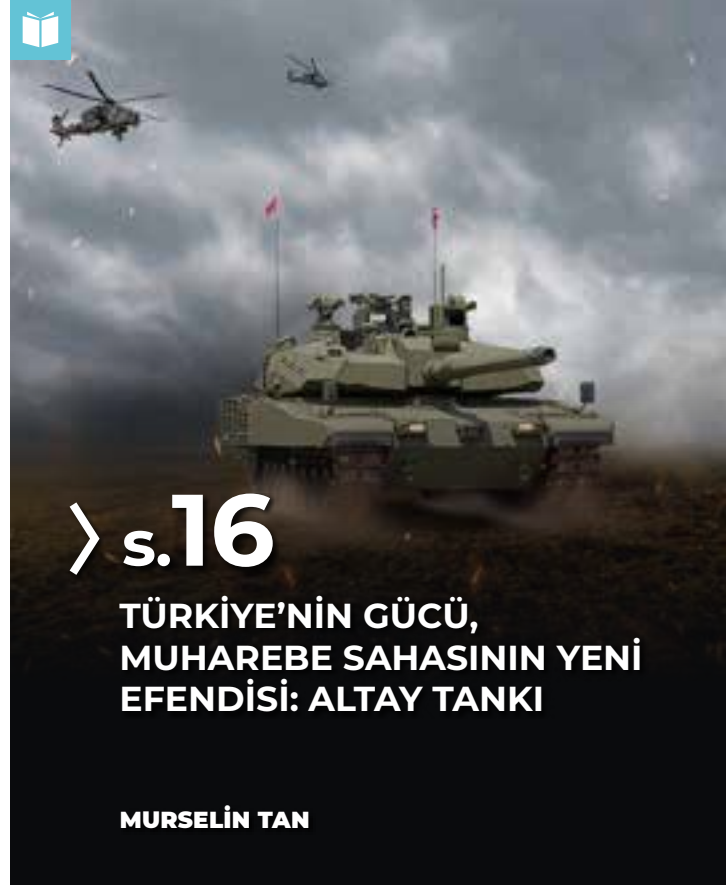
› s.20 SAVUNMA SANAYİ AÇISINDAN ALTAY TANKI PROJESİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ
ADNAN İMAN

› s.34 DÜNYA 3.0
DOÇ. DR. HASAN CANPOLAT

› s.50 DÜNYA YENİ BİR DÜZEN ARAYIŞINDA... KUTUP SAYISI NE OLACAK?
PROF. DR. FAHRİ ERENEL

› s.56 RUSYA VE ÇİN ZİRVESİNİN ÇOK BOYUTLU YANSIMALARI
DR. ÖÇR. ÜYESİ EBRU CAYMAZ

› s.70 İSRAİL VE FRANSA'DA ARTAN GÖSTERİLERİN DEĞERLENDİRMESİ
TUGAY BALTACIOĞLU

› s.16 TÜRKİYE'NİN GÜCÜ, MUHAREBE SAHASININ YENİ EFENDİSİ: ALTAY TANKI

MURSELİN TAN

› s.26 GÜCÜMÜZE GÜÇ KATIYORUZ: TCG ANADOLU

PROF. DR. FAHRİ ERENEL

› s.42 ARTIRILMIŞ VE SANAL GERÇEKLİK UYGULAMALARININ HAYATIMIZA DOKUNDUĞU SEKTÖRLER

TOLGA BAŞKAN

› s.78 İSRAİL - AZERBAYCAN STRATEJİK İŞBİRLİĞİ VE ORTA DOĞU - KAFKASLAR İSTİKRARINA ETKİLERİ

DOÇ. DR. AŞKIN İNCİ SÖKMEN ALACA YILMAZ PASHABAYLI

› s.62 İSRAİL'DEKİ REJİM DEĞİŞİKLİĞİNİ ÖNLEYEN GÜÇ: PROTESTOLAR

HAYDAR ORUÇ

› s.84 İSKOÇYA'DA YENİ DÖNEMİN ŞİFRELERİ: HAMZA YUSUF KİMDİR?

UMUT BERHAN ŞEN

Doç. Dr. A. İnci Sökmen ALACA - Yılmaz PASHABAYLI*

Arel Üniversitesi Öğretim Üyesi - *İstanbul Arel Üniversitesi
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Doktora Öğrencisi

İSRAİL-AZERBAIJAN STRATEJİK İŞBİRLİĞİ VE

ORTA DOĞU-KAFKASLAR İSTİKRARINA ETKİLERİ

Azerbaycan, 29 Mart 2023'te İsrail'in Tel Aviv kentinde büyükelçilik açarak, Şii çoğunluğa sahip bir İslam ülkesinin İsrail ile ilişkisini resmileştirdi. İki ülke arası diplomatik ilişkiler, 25 Aralık 1991 yılında bağımsız Azerbaycan kurulduğunda İsrail tarafından tanınmasıyla başladı. İsrail, 7 Nisan 1992 yılında diplomatik ilişkiler kurarak 1993'te Bakü'de İsrail Büyükelçiliğini açtı. Otuz yıl sonra Azerbaycan aynı diplomatik davranışı gerçekleştirmesinde, Arap ülkeleri ve İran karşıtlığını üzerine çekmekten çekinirken, son yıllarda gelişen olaylar karşısında en rasyonel karar olarak değerlendirdiğini görüyoruz. Büyükelçilik olarak Kudüs yerine başkent olarak gördüğü Tel Aviv'i seçmesi, Filistin Ramallah'ta temsilcilik açması, kademeli olarak 2021'de ticaret temsilciği bir yıl sonra da turizm ofisi açması, otuz yıl sonra Azerbaycan İsrail'de yer almaya başladı. Azerbaycan içerisinde Kırmızı Kasaba olarak adlandırılan yer küçük bir İsrail gibi 70 bin civarındaki Yahudi azınlığın yaşadığı yerdir. İki ülke arasındaki ilişkilerin gelişmesinde bu azınlıklar da rol oynamıştır. İslam dünyası ile Yahudi dünyası arasında denge siyaseti izleyen Azerbaycan her iki kesim içinde barışçıl bir ülke olmaya özen göstermektedir.

İbrahim Anlaşmalarıyla İslam dünyasıyla yakın ilişki kurmaya yeniden baş-

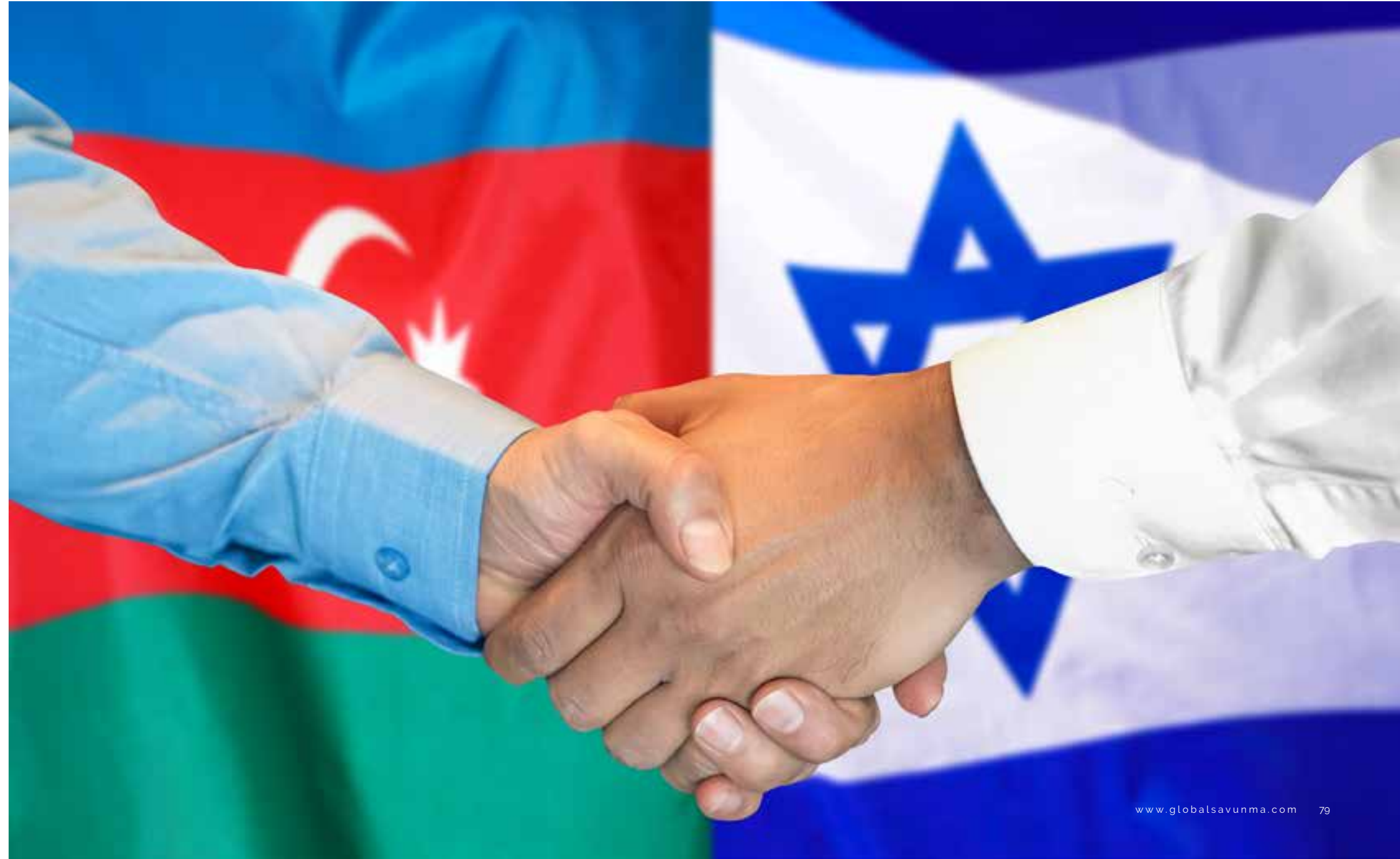
“İBRAHİM ANLAŞMALARIYLA İSLAM DÜNYASIYLA YAKIN İLİŞKİ KURMAYA YENİDEN BAŞLAYAN İSRAİL, HAYDUT DEVLET STATÜSÜNDE TANIMLANAN SON ÜLKE Şİİ İRAN'DAN CİDDİ BİR TEHDİT ALMAKTADIR. İSRAİLİN EN KISA SÜREDE YOK EDİLMESİNİ ÖNGÖREN DİNİ LİDER ALİ HAMANEY LİDERLİĞİNDE TEOKRATİK REJİMİ, TERÖR ÖRGÜTLERİNE DESTEĞİ, BALİSTİK FÜZE PROGRAMI VE NÜKLEER ENERJİ ÇALIŞMALARININ NÜKLEER SİLAH YAPMAYA DÖNÜŞEBİLECEK OLMASI BU ÜLKEYE YÖNELİK GİZLİ İSTİHBARAT OPERASYONLARINI YOĞUNLAŞTIRMİŞTIR.”

layan İsrail, haydut devlet statüsünde tanımlanan son ülke Şii İran'dan ciddi bir tehdit almaktadır. İsrail'in en kısa sürede yok edilmesini öngören dini lider Ali Hamaney liderliğinde teokratik rejimi, terör örgütlerine desteği, balistik füze programı ve nükleer enerji çalışmalarının nükleer silah yapmaya dönüşebilecek olması bu ülkeye yönelik gizli istihbarat operasyonlarını yoğunlaştırmıştır. Nükleer enerji çalışmalarında, füze ve insansız hava araçları programlarında, İran devrim muhafızları ve SAVAK gizli servisi içindeki hedef kişilere yönelik suikastlar ve sızma operasyonları, halkın sokağa dökülmesini hızlandıracak provokatif kışkırtmalarla

rejimin değişmesi yönünde desteklemektedir. Devrim Muhafızları ilk zayıflatılacak güvenlik teşkilatı olarak, ilk komutanları Kasım Süleymani'nin kürtlerin verdiği istihbaratla Irak'ta etkisiz hale getirilmesi, Mossad İran'dan diğer üst düzey yetkililerinden Tuğgeneral Yedullah Hidmeti'yi kaçırmak sorgulama sonrasında silah yardımı yaptığı ülkeler bilgisine ulaşması, diğer bir üst düzey komutan Ali Nasiri ve istihbarat şefi Hüseyin Taib'in Mossad ilişkileri için casusluk yaparak gizli savunma bilgilerinin sızdırılması gerçekleşmiştir.

Güvenlik yapısına, ülkenin istikrarına yönelik operasyonlar dışında İsrail,

bölgeden İran'ın düşman algıladığı bir devlet ile yapabileceği savaşta diğer ülkenin yanında yer alarak ülkenin balistik füze sistemini ve nükleer enerji çalışmalarını tümüyle yok etmeyi de planladığı öngörülmektedir. Düşman algılayabildiği İran sınırlarını değiştirebilecek, ülke nüfusu içindeki etnik grupla irredentist politikalar izleyebilecek ülkelerden biri Azerbaycan gözükmemektedir. İran içindeki diğer etnik gruplar Sünni Araplar, Kürtler ve Beluciler de merkezi rejime karşı ayrılıkçı eğilimler için kışkırtılsa da fazlasıyla etkin olamamaktadırlar. Azerbaycan'da, 16 milyon Azerbaycan Türklerinin yaşadığı Güney Azerbaycan'ı milli toprağı olarak

//

ERMENİSTAN – AZERBAIJAN SINIRINA YAKIN İŞGALDEN KURTULAN ZENGİLAN BÖLGESİNDE AZERBAIJAN – İTALYA - İSRAİL ORTAKLIĞINDA BİN KİŞİLİK BİR AKILLI KÖY KURULDU. ŞEHRE HAVAALANI İNŞA EDİLMESİ, LOJİSTİK ASKERİ DESTEK ANLAMINDA ÖNEM TAŞIMAKTADIR. TARIMSAL FAALİYET ALANLARINDA İSRAİL’İN DE DESTEK SAĞLAMASI, İRAN AÇISINDAN ŞÜPHELERİ ARTIRARAK İSTİHBARAT TOPLAMAYA ODAKLANILDI. TEPKİ EYLEMİ OLARAK DA 21 EKİM 2022’DE ERMENİSTAN’IN ZENGEZUR EYALETİNİN MERKEZİ SYUNİK KAPAN’DA İRAN BAŞKONSOLOSLUK AÇTI VE ERİVAN’I TEBRİZ’E DAVET EDEREK BİR KONSOLOSLUK AÇMASI YÖNÜNDE TEŞVİK ETTİ.

geri alıp ülkesinin toprak bütünlüğünü tamamlamak her zaman bir hedef olarak zihinlerde mevcuttur. İran’daki Azerbaycan Türklerinin haklarını savunacağını Azerbaycan lideri İlham Aliyev basın demeçlerinde dünyaya bildirmişti. 2020 Karabağ Savaşı ile Ermenistan’dan alınan toprak parçası gibi yine sınır değişikliğinin savaşıyla mümkün olabileceğini düşünen İsrail askeri ve savunma yatırımlarını Azerbaycan’a arttırmıştır. Petrol karşılığı silah alımı savunma şirketlerinde İsraili olanla-

baycan ordusunda İsrail yapımı LORA balistik füzeleri, Aerostar, Orbiter 3, Hermes 450, HeronTP, Hermes 900 İHA ve SİHA’ları ile Orbiter 1K, Skystriker gibi kamikaze İHA’lar yer almaktadır. Silah desteği yanında İsrail özel güvenlik şirketleri Azerbaycan ordusuna ve istihbaratına eğitimler vermişlerdir. Terörizm konusunda da iki ülkenin istihbarat birimleri Hizb ut- Tahrir ve Hizbullah terör örgütlerine yönelik operasyonlar gerçekleştirmektedirler.

“TÜRKİYE İÇİN TİCARETİNİ GELİŞTİRMEK VE GÜNEY KAFKASLARIN İSTİKRAR ALANI OLARAK VARLIĞINI SÜRDÜRMEK İÇİN BARIŞ ÖNCELİKLİ OLSA DA AZERBAIJAN SÖZ KONUSU OLDUĞUNDA ASKERİ ANLAMDA HER DAİM ASKERİ DESTEĞİNİ ESİRGEMEYECEK BİR ÜLKE OLDUĞUNU KESİN DİLLE BELİRTMİŞTİR. RUSYA, İRAN – AZERBAIJAN ARASINDA DAHA KİLİT BİR ÜLKE KONUMUNDADIR. İRAN’A KARŞI YIKICI GİZLİ OPERASYONLAR HIZ KAZANDIĞINDA, ÇİN İLE BİRLİKTE RUSYA VE İRAN ORTAK DENİZ VE KARA ASKERİ TATBİKATLARI YAPARAK ABD VE İSRAİL’E MESAJ GÖNDERMEKTEDİR.”

rın artışına neden olmuştur. İsrail’in % 40 petrolü Bakü’den gelmektedir. Stockholm Barış Araştırmaları Enstitüsü (SIPRI) raporuna göre 2011-20 yılları arasında İsrail’in silah ihracatında % 26 pay Azerbaycan’a aittir. Karabağ Savaşı’nda İsrail’den alınan Hermes – 900 insansız hava araçları ile Azerbaycan’ın askeri açıdan üstünlük kurmasında etkili olduğu belirtilmektedir.¹ Azer-

¹ Wezeman, D. P., Kuimova A. ve Smith J. (2021) “Arms transfers to conflict zones : The Case of Nagorno – Karabakh”, (erişim tarihi 08.04.2023)

Azerbaycan’ın jeopolitik olarak İran’ın kuzey sınırında olması, bu ülkeden bombalama yapılmasını kolaylaştırmaktadır. İran sınırına yakın Azerbaycan Sitalçay Askeri Üssüsünü kullanarak İran nükleer tesislerine İsrail’in bombalı saldırı yapma isteği uluslararası basında² çıkmış fakat Azerbaycan savaşı dışında böyle bir saldırıya izin vermeyeceğini bildirmiştir. Şu an İsrail’de iktidarda olan Benjamin Ne-

² M. Perry, “Israel’s Secret Staging Ground”, <https://foreignpolicy.com/2012/03/28/israels-secret-staging-ground/> (Erişim tarihi 08.04.2023)

tanyahu, 2016’da yakın ilişkiyi dünya kamuoyuna ifade ederken, savaş olasılığını da İran’a yönelik bu ülke üzerinden gerçekleştirebilme idealindedir. Güney Kafkasya’da Azerbaycan’ın Türk Devletleri Teşkilatı içindeki Türkiye ile konumu, Orta Asya’ya İran’ın siyasi olarak yayılmasını da engellemektedir.

Ortak tehdit algısı stratejik anlamda İsrail ve Azerbaycan’ı yaklaştırmış, İran’da kendi güvenlik önlemleri geliştirmeye başlamıştır. ABD ve onun stra-

tezlemiştir. Bu barışın Yemen iç savaşını da etkileyerek sona ereceği duyurulmuştur. Zaten Suudi Arabistan Filistin meselesinde dik duruşu nedeniyle İbrahim anlaşmasını imzalamadığını belirtmiş, ABD ile ters düşen ilişkiler nedeniyle de Rusya ve Çin’e yaklaşmıştı. Yıllardır düşman iki ülke barışta birleşince İsrail için tek seçenek Azerbaycan gözükmemektedir.

İran da irredentist biçimde Azerbaycan’ın güneyinde Şiileri, Şii hilali dış politika vizyonu çerçevesinde etkisi altına almaya çalışırken, başkent Bakü’de Nardaran bölgesinde, İran din yönetimi Kum benzeri bir dışa kapalı yerel alan oluşturmayı başarmıştır. İçerdeki Şii bağlantılar aracılığıyla istihbarat toplama, karışıklık çıkarmada etkin olabilmektedir. Azerbaycan sınırından gelebilecek askeri tehdide karşı rutin askeri tatbikatlarını Aras nehri boyunca Ermenistan- Azerbaycan sınırında yoğunlaştırdı. Devrim muhafızları askeri sığınak yaparak geçit vermeyecek bir savunma duvarı inşa etmeye özen göstermektedirler. İran çoğu zaman İHA casus uçaklarıyla sınırı geçerek istihbarat toplamaya çalışmaktadır. Çünkü Ermenistan – Azerbaycan sınırına yakın işgalden kurtulan Zengilan bölgesinde Azerbaycan – İtalya - İsrail ortaklığında bin kişilik bir akıllı köy kuruldu. Şehre havaalanı inşa edilmesi, lojistik askeri destek anlamında önem taşımaktadır. Tarımsal faaliyet alanlarında İsrail’in de destek sağlaması, İran açısından şüpheleri artırarak istihbarat toplama ya odaklanıldı. Tepki eylemi olarak da 21 Ekim 2022’de Ermenistan’ın Zengezur eyaletinin merkezi Syunik Kapan’da İran Başkonsolosluk açtı ve Erivan’ı Tebriz’e davet ederek bir konsolosluk açması yönünde teşvik etti. Ermenistan ve bu bölgenin güvenliğini kendi ulusal güvenlik alanları içerisinde gören İran, Kuzey-Güney koridoru üzerindeki stratejik ticari noktanın Ermenistan’ın kontrolünden çıkmasına karşı olduğunu ısrarla dile getirmektedir. Karadeniz’e Ermenistan ve Gürcistan üzerinden ulaşım sağlayabilmesi açısından da

tejik müttefiki İsrail tarafından bölge ülkelerdeki üslerle (Irak, Kuveyt, Suudi Arabistan, Hürmüz Boğazı gibi..) kuşatılmışlık hissi ile birlikte, Karabağ Savaşı’nda desteklediği Ermenistan’ın toprak kaybı sırada İran’ın olabileceğini düşündürmektedir. Çin’in yardımı ile ekonomik ambargoyu 25 yıl sadece bu ülkeye satacağı petrol ve doğal gaz ile etkisiz kılarak rejimini kurtaran İran, yine Çin önderliğinde Suudi Arabistan ile arasındaki vekalet ve mezhep savaşlarını bitirecek bir barış anlaşması

“AZERBAIJAN’DA, 16 MİLYON TÜRKÜN YAŞADIĞI GÜNEY AZERBAIJAN’I MİLLİ TOPRAĞI OLARAK GERİ ALIP ÜLKESİNİN TOPRAK BÜTÜNLÜĞÜNÜ TAMAMLAMAK HER ZAMAN BİR HEDEF OLARAK ZİHİNLERDE MEVCUTTUR. İRAN’DAKİ AZERBAIJAN TÜRKLERİNİN HAKLARINI SAVUNACAĞINI AZERBAIJAN LİDERİ İLHAM ALİYEV BASIN DEMEÇLERİNDE DÜNYAYA BİLDİRMİŞTİ. 2020 KARABAĞ SAVAŞI İLE ERMENİSTAN’DAN ALINAN TOPRAK PARÇASI GİBİ YİNE SINIR DEĞİŞİKLİĞİNİN SAVAŞLA MÜMKÜN OLABİLECEĞİNİ DÜŞÜNEN İSRAİL ASKERİ VE SAVUNMA YATIRIMLARINI AZERBAIJAN’A ARTTIRMİŞTİR.”

bölge önem taşır. Özellikle Türkiye’nin karadan ve demiryolu ile Nahçıvan üzerinden Azerbaycan’a bağlanacak Zengezur Koridoru yakınlarında bulunan bu bölge İran için tehlike sayılmaktadır. Konsolosluk üzerinden diğer bir siyasi mesaj, 27 Ocak 2023’te Azerbaycan’ın Tahran Büyükelçiliğine gerçekleşen silahlı saldırıdır. İran’ın siyasi geleneklerinde düşman saydığı ülkelere kendi toprakları üzerindeki büyükelçilik saldırı ya da baskınları üzerinden mesaj verir. Tıpkı 79 İran Devrimi sonrası ABD’nin Tahran konsoloslğunun işgali gibi Azerbaycan da hedef alınmış olduğu düşünülebilir.

Türkiye için ticaretini geliştirmek ve Güney Kafkasların istikrar alanı olarak varlığını sürdürmek için barış öncelikli olsa da Azerbaycan söz konusu olduğunda askeri anlamda her daim askeri desteğini esirgemeyecek bir ülke olduğunu kesin dille belirtmiştir. Rusya, İran – Azerbaycan arasında daha kilit bir ülke konumundadır. İran’a karşı yıkıcı gizli operasyonlar hız kazandığında, Çin ile birlikte Rusya ve İran ortak deniz ve kara askeri tatbikatları yaparak ABD ve İsrail’e mesaj göndermektedir. Nükleer enerji çalışmalarında İran’ın her iki ülkenin de desteğini aldığı bilinmektedir. Çin ile yapılan enerji çalışmaları, İran’ı Çin açısından önemli bir ortak haline getirmiştir. BRICS’e katılacağını bildiren Suudi Arabistan’dan sonra İran da olabileceği uluslararası ortamda dile getirilmektedir. Kutuplaşan uluslararası politikada İran’ın duruşu nettir ve bu yüzden de Rusya ve Çin’de askeri savunma ve uzay alanlarında destek alabilmektedir. Rusya’nın zaten Nahçıvan ile Azerbaycan arasında Ermenistan üzerinden geçecek Laçın koridorunda Rus Barış gücü kontrolü sağlamaktadır. Olası savaş durumunda Rusya, Azerbaycan’a karadan gelebilecek askeri lojistik desteği kesebilir. Bu öngörüldüğü için Zengilan ve Fuzuli bölgelerine iki havalimanı inşa edilmiştir. Halen Azerbaycan idari ve askeri yapısı içeri-

sinde Rus etkisi yoğunudur. Ermenistan Paşinyan hükümetinin Amerika’ya yakınlaşması Karabağ Savaşı’nda toprakları kaybetmesini seyreden Rusya ile sonuçlanmıştır. Rusya’nın Yakın Çevre doktrini çerçevesinde bu topraklarda Çin’in İpek Yolu ile bağlantılı alternatif yeni ekonomik düzeni yaratacak oluşumlar desteklenmektedir. Ukrayna savaşındaki kayıplarını en hızlı şekilde telafi edebilmesi için Rusya’nın istikrarlı bir yeni ticaret alanına ihtiyacı vardır. İran’ı ve Azerbaycan’ı savaşmaktan alı koyabilecek en önemli güç olarak görülmektedir.

İsrail’de Netanyahu hükümetinin ilk icraatı olarak yargı reformu ya da başka bir deyişle adaleti kendini aklamak için kontrol altına girişimi çok sert protestolarla karşılık bulmuştur. Karısı, kendisi can güvenliği bile tehlikeye girerken, Amerikan Biden hükümetini de İsrail bu ülkenin bir eyaleti değil diyerek sert eleştirmiştir. Ülkedeki tansiyonu azaltmak için Hamas ve Lübnan Hizbullah’a yönelik saldırıları başlatarak kendi üzerindeki baskıyı güvenlik odaklı politikalara çevirmiştir. İran’ın da bu sürece dahil edileceği düşünülmektedir. İran bürokrasisi ve güvenlik elitleri içindeki rejimin yıkılmasını isteyen ve Kum kentindeki din adamları ile askeri yapı arasındaki örtülü iktidar mücadelesi, savaşa girmeden İran’ın rejimin değişebileceği olasılığını da güçlendirmektedir. Kilit noktalardaki yurt dışı casusluk olayları iç darbe olasılığını daha güçlü kılmaktadır. Azerbaycan’ın İsrail desteği ile savaşa sürüklenmesini engelleyici en büyük güç Rusya olduğu için bu olasılık zayıf görünse de savunma ve istihbarat alanındaki İsrail ortaklığı İran ve Ermenistan nezdinde bir güvenlik ikilemi yarattığı kaçınılmazdır. Savaşa varmasa da küçük çaplı operasyonlar bölgede istikrarsızlığı ileriki dönemlerde arttırabilir.

EHSİM

Elektronik Harp Sistemleri A.Ş.

Hacettepe Teknokent Üniversiteler Mah. 6. AR-GE Blokları A Blok Kat: 3 No: 21 D: 4 06800 Çankaya/Ankara • Tel: +0 312 210 18 20 - Fax: +90 312 210 18 23 • ehsim@ehsim.com.tr

www.ehsim.com.tr